

3

Izvirni znanstveni članek / *Scientific article*

UDK / UDC: 347.991:347.962(497.4)

347.9:347.962:061.1EU

DOI: 10.51940/2022.1.69-96

*Jaka Kukavica**

Otok sredi Evrope? Vpetost Vrhovnega sodišča RS v evropski mednarodni dialog

1. Uvod

»Noben človek ni otok, povsem sam zase; vsak človek je kos celine, del kopne zemlje; če morje odplavi grudo prsti, je Evropa manjša« je v Meditaciji 17 zapisal John Donne, ki je opozarjal na neizogibno povezanost in soodvisnost med ljudmi, ki tvorijo skupnost; ta je več kot zgolj seštevek svojih delov. Čeprav je soodvisnost med posamezniki v skupnosti nesporna, bi bilo že skoraj anekdotično pripomniti, da vsi člani skupnosti niso med seboj enaki. Nekateri so s skupnostjo bolj povezani in vanjo vpeti, drugi manj; nekateri skupnosti prispevajo več, drugi manj; in nekateri so njeni vidni predstavniki, ki pomembneje vplivajo na njen razvoj, spet drugi pa so njeni bolj anonimni člani.

Tak (metaforičen) prikaz skupnostnih odnosov ne velja zgolj za že skoraj metafizično skupnost človeštva v smislu, v katerem je o njej razmišljal Donne, ampak opisuje, *mutatis mutandis*, tudi razmerja med člani različnih skupnosti nasploh. Z razmahom informacijske tehnologije in zaradi ekonomske globalizacije se je v zadnjih desetletjih izoblikovala tudi globalna skupnost sodišč.¹ Ta se kaže v dialogu med različnimi sodišči na različnih ravneh in na različne načine.² Mednarodna sodišča in arbitražni tribunali se v odločitvah

* *Doktorski raziskovalec, European University Institute. Asistent na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, jaka.kukavica@pf.uni-lj.si. Za povabilo k sodelovanju pri raziskovalnem projektu Judicial Networks between Supreme Courts in Europe se zahvaljujem Mathiasu Siemu. Za plodno sodelovanje pri zbiranju podatkov in pri pisanju preostalih prispevkov, ki so nastali znotraj tega projekta, se zahvaljujem vsem sledečim raziskovalcem: Sabrina D'Andrea, Folker de Witte, Nikita Divissenko, Maria Fanou, Anna Krisztián, Nastazja Potočka-Sionek, Mathias Siems in Vasiliki Yiatrou.*

¹ Slaughter, 2003.

² Slaughter, 1994.

sklicujejo na odločitve drugih mednarodnih sodišč; nacionalna ustavna in vrhovna sodišča se sklicujejo na odločitve mednarodnih sodišč in pošiljajo predhodna vprašanja na regionalna sodišča; nacionalna sodišča pa se čedalje pogosteje sklicujejo na odločitve drugih nacionalnih sodišč.³ Dialog med sodišči poteka tudi na bolj neformalne načine, prek različnih pravniških ali sodniških združenj, mrež, konferenc in drugih mehkejših načinov, prek katerih pride do izmenjave idej med sodniki.⁴ Obstoje opisane globalne skupnosti sodišč, ki je bila v izhodišču pretežno teoretski pojem, je bil v zadnjem času vedno pogosteje potrjen tudi empirično.⁵

Zaradi primerjalno močno razvite integracije skozi »vse tesnejšo zvezo med narodi Evrope«⁶ je skupnost med sodišči še posebno tesno povezana prav v evropskem pravem prostoru.⁷ Odnosi med sodišči držav članic EU in Sodiščem EU so bili skozi zgodovino evropske integracije redno na tnalu.⁸ Redoma je tudi že preizpraševano razmerje med nacionalnimi sodišči in Evropskim sodiščem za človekove pravice (ESČP).⁹ Zadevi *Bosphorus*¹⁰ in *Mnenje 2/13*¹¹ sta znatno pospešili raziskovanje odnosa med ESČP in Sodiščem EU, ki je danes že stalnica na meniju evropskih ustavnih pravnikov.¹² Prav tako dobro raziskan, teoretično in empirično, je tudi že dialog med evropskimi ustavnimi sodišči.¹³ Celo v slovenskem akademskem prostoru smo že bili priča (sicer metodološko izrazito vprašljivim) poskusom empirične opredelitve vpetosti Ustavnega sodišča Republike Slovenije v sodniški dialog med ustavnimi sodišči držav članic EU.¹⁴

Do nedavnega spregledan element tega pojava, in ena bolj izrazitih slepih točk literature o medsodniškem dialogu v Evropi, pa je do pred kratkim bil dialog med vrhov-

³ Ackerman, 1997; Lester, 1988; Glenn, 1986.

⁴ Najbolj izpostavljeni od teh v Evropi sta Mreža predsednikov vrhovnih sodišč EU (*Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union*) in Konferenca evropskih ustavnih sodišč (*Conference of European Constitutional Courts*). O vplivu neformalnih mrež sodnikov glej Mak, 2021; Benvenuti, 2015; Claes in de Visser, 2012; Lazega, 2012.

⁵ Ng in Jacobson, 2017; Zaring, 2006.

⁶ Glej Preambulo Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

⁷ Bobek, 2013; Andenas and Fairgrieve, 2009, str. 840; Bingham, 1992, str. 513; Andenas and Fairgrieve, 2004, str. xxxi; Mance, 2001, str. 415.

⁸ Slaughter, Stone Sweet in Weiler, 1998; Alter, 2000; Glavina, 2020; Krommendijk, 2020.

⁹ Djeffal, 2016; Ulfstein, 2016; Føllesdal, Peters in Ulfstein, 2013, poglavja 1–6; Martinico, 2012; Bjorge, 2011; Keller in Sweet, 2008.

¹⁰ Sodba ESČP v zadevi *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irski*, št. 45036/98, z dne 30. junija 2005.

¹¹ *Mnenje Sodišča EU v zadevi Mnenje 2/13* (pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, ECLI:EU:C:2014:2454.

¹² Dzehtsiarou, Konstadinides in Lock, 2016; Glas in Krommendijk, 2017.

¹³ Ferrari, 2020; Muller in Kjos, 2018; Groppi in Ponthoreau, 2013; Claes idr., 2012.

¹⁴ Gregorič, 2018.

nimi sodišči držav članic EU.¹⁵ Ta prispevek je del širšega projekta, ki si prizadeva to slepo točko odpraviti z empiričnim in multimetodološkim (kvantitativno-kvalitativnim) preučevanjem specifične manifestacije te vrste evropskega med sodniškega dialoga: medsebojnih sklicev med vrhovnimi sodišči držav članic EU.¹⁶ V širšem projektu skušamo identificirati in analizirati primere, v katerih se vrhovno sodišče ene države članice EU v svoji sodbi sklicuje na sodbo vrhovnega sodišča druge države članice – tj. primere, ko se, na primer, nemški *Bundesgerichtshof* v svoji sodbi sklicuje na sodbo avstrijskega *Oberster Gerichtshofa* ali pa francoskega *Cour de cassation*. V statistični populaciji vseh dostopnih sodb, ki jih je 28 vrhovnih sodišč držav članic sprejelo v obdobju med 2000–2018, smo identificirali vse primere, v katerih so se vrhovna sodišča medsebojno sklicevala.¹⁷ V približno 1.330.000 odločitvah vrhovnih sodišč iz relevantnega obdobja smo identificirali 2.984 takih sklicev,¹⁸ po podrobnem pregledu in kodiranju sklicev za namene nadaljnjih prispevkov pa smo končno število sklicev popravili na 2.967 sklicev.

Ta prispevek se ne osredotoča na širšo sliko med sodniškega dialoga v Evropi – to smo storili v drugih že objavljenih in prihajajočih prispevkih.¹⁹ Ravno obratno, na podlagi podatkovne baze,²⁰ sestavljene v omenjenem raziskovalnem projektu, se prispevek osredotoča na Vrhovno sodišče Republike Slovenije (VSRS) in želi opredeliti ter preizprašati položaj in vpetost Vrhovnega sodišča RS v evropski pravni prostor skozi med sodniški dialog. Predsednik Vrhovnega sodišča Damijan Florijančič je nedavno na to temo izrazil

¹⁵ Pri tem pa je treba opozoriti, da so bile izvedene študije o tem, kako nekatera vrhovna sodišča držav EU komunicirajo s tujimi sodišči in tujim pravom nasploh, ne pa konkretno s preostalimi (vrhovnimi) sodišči EU. Glej na primer Mak, 2013; Bobek, 2013; Mak, 2012; Flanagan in Ahern, 2011; Mak, 2011.

¹⁶ Omenjen projekt je sicer temeljita nadgradnja predhodnega projekta, ki je potekal med letoma 2012 in 2014 na Univerzi v Durhamu (Združeno kraljestvo) in na Univerzi Fordham (ZDA, NY). Cilj prejšnjega projekta je bil obravnavati sodniški dialog v Evropi prek identifikacije, kontekstualizacije in analize vseh medsebojnih citatov med devetimi vrhovnimi sodišči držav članic EU in Švice v obdobju med letoma 2000 in 2007: Anglija in Wales, Avstrija, Belgija, Francija, Irska, Italija, Nemčija, Nizozemska in Španija. Avtorja sta identificirala in analizirala 1.430 medsebojnih citatov v 636.172 odločitvah evropskih vrhovnih sodišč. Za izsledke projekta glej Gelter in Siems, 2012; Gelter in Siems, 2013, Gelter in Siems, 2014.

¹⁷ Ker obdobje študije zajema čas pred izhodom Združenega kraljestva iz EU, smo vanjo vključili tudi *House of Lords/Supreme Court* Združenega kraljestva.

¹⁸ Za ostale že objavljene rezultate projekta glej D'Andrea idr., 2021. Pri tem številu gre za število sklicev in ne za število odločitev s sklici. V primerih, ko se je vrhovno sodišče sklicevalo na več drugih vrhovnih sodišč, smo v štetje vključili vse sklice, nismo pa vključili več sklicev na isto vrhovno sodišče znotraj ene odločitve. Na primer, odločitev Vrhovnega sodišča RS, ki bi se sklicevala na štiri odločitve avstrijskega vrhovnega sodišča in na eno odločitev nemškega sodišča, bi dala za namene našega štetja dva sklica.

¹⁹ D'Andrea idr., 2021; De Witte idr., v tisku; Siems, 2022.

²⁰ Prečiščena podatkovna baza je objavljena na spletni strani projekta in je dostopna na spletišču <<http://cross-citations.blogspot.com>>.

zadovoljstvo, saj naj bi bilo slovensko sodstvo »prepoznavno v okviru EU in širše«. ²¹ Ali taka ocena vloge slovenskega sodstva, ki ga paradno predstavlja prav Vrhovno sodišče, prenese empirično presojo? Kakšna je zares vloga Vrhovnega sodišča RS v medsodniškem dialogu v EU: kako pogosto se Vrhovno sodišče sklicuje na druga evropska vrhovna sodišča in obratno; kako pogosto se vrhovna sodišča drugih držav članic EU sklicujejo na Vrhovno sodišče RS. Kakšni so morebitni razlogi za takšno stanje? Ali je VSRS res enakovreden sogovornik in aktiven udeleženec v medsodniškem dialogu, ali pa je otoček sredi Evrope, relativno izoliran anonimus znotraj evropske skupnosti sodišč?

Prispevek bo odgovoril na postavljena vprašanja na naslednji način. V drugem delu bo osvetlil metodološki pristop k identifikaciji sklicev med evropskimi vrhovnimi sodišči. V tretjem delu se bo prispevek osredotočil na Vrhovno sodišče RS in predstavil, kako pogosto se slednje aktivno vključuje v evropski medsodniški dialog prek sklicev na preostala evropska vrhovna sodišča, ter poiskal razlage za tako strukturo sklicev. V četrtem delu bo prispevek predstavil, kako pogosto je Vrhovno sodišče RS pasivno vključeno v evropski medsodniški dialog. Z drugimi besedami, četrti del predstavi, kako pogosto se druga evropska vrhovna sodišča sklicujejo na Vrhovno sodišče RS in, vnovič, poišče možne razlage za tak vzorec sklicev. Peti del zaključí.

2. Metodologija

V tem prispevku analiziramo, kot že omenjeno, relevantne dele podatkovne baze, ki je bila sestavljena za namene širšega raziskovalnega projekta in ki vključuje vse dostopne odločitve evropskih vrhovnih sodišč, ki vsebujejo sklic na odločitev vrhovnega sodišča druge države članice EU. V izogib vsakokratnemu izčrpnemu (in izčrpavajočemu) navedanju metodologije sestave podatkovne baze, bomo tu izpostavili zgolj tiste metodološke poudarke, ki so pomembni za razumevanje tega prispevka oziroma so zanj še posebej relevantni. Za vse ostale podrobnosti glede zbiranja podatkov bomo bralca na ustreznih mestih napotili na druge prispevke, objavljene v okviru projekta, ki te podrobnosti v celoti pojasnjujejo. ²²

Podatkovno bazo vseh sklicev med vrhovnimi sodišči držav članic EU ²³ na področju zasebnega prava (angl. *private law*) v obdobju 2000–2018, ki predstavlja osnovo tega prispevka, smo sestavili z iskanjem vnaprej določenih iskalnih gesel v podatkovnih bazah odločitev vrhovnih sodišč v vseh 28 državah članicah EU. ²⁴ Metodo iskanja lahko

²¹ Tavčar, 2022.

²² Na splošno, za vsa podrobnejša metodološka pojasnila glede tega dela širše študije glej D'Andrea idr., 2021, str. 501–505 in 526–533.

²³ Za tabelo vseh 28 sodišč, vključenih v študijo, vključno s seznamom podatkovnih baz, ki smo jih uporabili za iskanje sklicev v sodni praksi vključenih sodišč, glej prav tam, str. 502–504.

²⁴ Prav tam.

najlažje prikažemo na primeru Vrhovnega sodišča RS, kjer smo za iskanje uporabili javno podatkovno bazo in integrirani iskalnik na spletišču sodnapraksa.si.²⁵ Vnaprej smo pripravili širok nabor iskalnih gesel, ki smo jih na enak način uporabili pri iskanju po podatkovnih bazah vseh vrhovnih sodišč EU, kar zagotavlja primerljivost pridobljenih rezultatov. Široko mrežo, čeprav je zahtevala večji časovni vložek, smo vrgli v izogib čim več lažno negativnim rezultatom, tj. odločitvam, ki bi vsebovale sklice na odločitve drugih evropskih vrhovnih sodišč, ampak jih iskalnik iz različnih razlogov ne bi zaznal. Tako smo za vsako evropsko vrhovno sodišče iskali vse izvedbe imena sodišča v izvorniku, vse izvedbe kratice sodišča v izvorniku, vse izvedbe imena sodišča v slovenščini v vseh relevantnih sklonih in iskanje »sodne prakse« relevantnega sodišča. Na primer, sklice Vrhovnega sodišča RS na odločitve avstrijskega vrhovnega sodišča smo iskali z iskanjem gesel »*Oberster Gerichtshof*«, »OGH«, »vrhovno sodišče republike avstrije« v vseh sklonih, »vrhovno sodišče avstrije« v vseh sklonih, »avstrijsko vrhovno sodišče« v vseh sklonih in »avstrijska sodna praksa« v vseh sklonih. V primerih, ko je neko vrhovno sodišče v obdobju raziskave uporabljalo več kot eno ime, smo postopek smiselno ponovili za obe imeni.²⁶ Prav tako smo široko iskali v primerih, ko se tuje najvišje redno sodišče ne imenuje vrhovno sodišče, ampak bodisi kasacijsko sodišče²⁷ bodisi višje sodišče²⁸ ali pa pritožbeno sodišče.²⁹ V teh primerih smo nabor iskalnih gesel še podvojili in iskali sklice na, recimo, italijansko vrhovno sodišče in italijansko kasacijsko sodišče.

Iskali smo vse odločitve evropskih vrhovnih sodišč, ne le končnih sodb. V primeru Vrhovnega sodišča RS to pomeni, da smo iskali in vključili sklice v vseh 38,020 sodbah in sklepkih, vključno s sklepi o dopustitvi revizije, ki jih je Vrhovno sodišče RS sprejelo v relevantnem obdobju v nekazenskih zadevah, tj. v zadevah, ki so spadale pod pristojnost, takrat še ločenih, Civilnega in Gospodarskega oddelka, Delovno-socialnega oddelka in Upravnega oddelka Vrhovnega sodišča. Razloga za omejitev obsega raziskave na zadeve zasebnega prava, pri čemer smo zasebno pravo razlagali izrazito široko in vključili tudi očitno javnopravne primere, kadar so ti vsebovali zasebnopravni element, sta dva. Prvič, sodniški dialog v zadevah javnega prava je bil doslej precej bolj raziskan kot sodniški

²⁵ Podatkovna baza vključuje vse judikate Vrhovnega sodišča RS od leta 1993 naprej in tako zajema celotno obdobje študije. Dostopna je na <<https://www.sodnapraksa.si>> (dostop: 14. junij 2022).

²⁶ Taka so bila tri sodišča: belgijski *Cour de cassation/Hof van Cassatie*, madžarski *Magyarország Legfelsőbb Bírósága*, od leta 2012 *Kúria*, in v Združenem kraljestvu *House of Lords*, od leta 2009 *UK Supreme Court*.

²⁷ Takih je bilo pet sodišč: belgijski *Cour de cassation/Hof van Cassatie*, bolgarski *Vърховен касационен съд*, francoski *Cour de cassation*, italijanski *Corte Suprema di Cassazione* in luksemburški *Cour de cassation*.

²⁸ Tako je bilo romunsko *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Višje kasacijsko sodišče), kjer pa smo šteli iskalnih gesel kar potrojili in iskali sklice na romunsko vrhovno, višje in kasacijsko sodišče.

²⁹ Tak je bil malteški *Court of Appeal*.

dialog v zasebnopravnih zadevah.³⁰ Drugič, evropska integracija se je skozi svojo zgodovino pretežno ukvarjala z vzpostavitvijo enotnega notranjega trga skozi (široko koncipirano) zasebnopravne mehanizme.³¹ Kazensko pravo – in tudi kaznovalno pravo nasploh – je imelo v procesu integracije zanemarljivo vlogo v primerjavi z zasebnim pravom. Relevantnost kazenskega prava v primerjalnopravnih projektih pa omejujejo tudi njemu lastne stroge koncepcije načela zakonitosti, ki primerjalnopravnemu argumentu v sodniškem razlogovanju jemljejo veljavo.³²

Vse zadetke, ki smo jih z uporabo opisane iskalne metode dobili, smo nato še ročno pregledali in izločili lažno pozitivne rezultate. Pri tem smo izločili rezultate, ki se niso izrecno sklicevali na odločitev vrhovnega sodišča ali njegove sodne prakse. Splošnega sklicevanja na »tuyo sodno prakso«³³ ali pa na »nemško sodno prakso«³⁴ nismo upoštevali in smo takšne rezultate izločili. Upoštevali pa smo vse sklice, v katerih je Vrhovno sodišče RS izrecno omenilo vrhovno sodišče druge države članice EU. Skladno s tem pristopom smo tako upoštevali sklic na »sodno prakso avstrijskega vrhovnega sodišča«,³⁵ čeprav v besedilu ali v opombah odločitve sklicujočega se sodišča ni bilo sklica na konkretno odločitev iz citirane sodne prakse drugega vrhovnega sodišča. Ob ročnem pregledu smo prav tako izločili primere, ki so bili kazenskopravni ali strogo javnopravni in tako niso bili znotraj obsega raziskave.

Čeprav smo se z ročnim pregledom vseh zadetkov lahko izognili lažno pozitivnim rezultatom, pa je treba priznati, da še tako natančna metoda iskanja ne more zagotoviti, da bi se izognili tudi vsem lažno negativnim rezultatom. Čeprav smo bili pri tem v veliki meri odvisni od popolnosti nacionalnih podatkovnih baz in kakovosti iskalnikov po teh bazah,³⁶ pa dobljeni rezultati vendarle dajejo natančen vpogled v dinamiko medsodniškega dialoga v Evropi. To še zlasti velja za opredelitev položaja Vrhovnega sodišča RS v tem dialogu, saj zaradi primerjalno dobro razvite informacijske infrastrukture, popolnosti podatkovne baze v raziskovanem obdobju in naprednega ter uporabniku prijaznega iskalnika po podatkovni bazi sodnapraks.si pri zbiranju podatkov nismo imeli težav, ki so se redno pojavljale pri raziskovanju sodne prakse številnih drugih evropskih vrhovnih sodišč.³⁷

³⁰ D'Andrea idr., 2021, str. 499.

³¹ Prav tam. O pomembnosti vloge zasebnega uveljavljanja sicer javnopravnih trgovinskih obveznosti v zgodovinskem razvoju prava EU glej Phelan, 2019. Za nekoliko kritičen pogled glej Kukavica, 2022.

³² O načelu zakonitosti v kazenskem pravu v evropskih pravnih redih glej Peristeridou, 2015.

³³ Sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 384/2009 z dne 19. maja 2011, točka 16.

³⁴ Sodba Vrhovnega sodišča RS III Ips 81/2013 z dne 20. januarja 2015, točka 13.

³⁵ Sodba Vrhovnega sodišča RS III Ips 51/2015 z dne 22. novembra 2016, točka 10.

³⁶ Za več podrobnosti glede transparentnosti, dostopnosti sodb in popolnosti splošnega vzorca glej D'Andrea idr., 2021, str. 504 in 526–533.

³⁷ Prav tam.

3. Aktivna udeležba Vrhovnega sodišča RS v evropskem med sodniškem dialogu

S pojmom aktivne udeležbe v evropskem med sodniškem dialogu imamo v mislih vprašanje, kako pogosto se Vrhovno sodišče RS samo – torej aktivno – vključuje v dialog z vrhovnimi sodišči drugih držav članic EU. Natančneje nas zanima, kako pogosto in na kakšen način se Vrhovno sodišče RS sklicuje na odločitve drugih evropskih vrhovnih sodišč v svojih odločitvah. Prav temu vprašanju je namenjena razprava, ki sledi v tem delu.

3.1. Splošno o sklicih med sodišči kot manifestaciji med sodniškega dialoga

Preden se spustimo v podrobno empirično analizo kako – in če sploh – Vrhovno sodišče RS razpravlja z drugimi evropskimi vrhovnimi sodišči, se je treba vprašati, kakšne vzorce sklicevanja sploh lahko pričakujemo? Kateri dejavniki naj bi vplivali na to, ali bodo sodišča uporabila – kot ga je imenovalo Vrhovno sodišče RS – »primerjalno-pravni podkrepitevni argument«³⁸ in se v odločitvi sklicevala na odločitve tujih sodišč? Primerjalnopravna literatura je izoblikovala seznam dejavnikov, ki vplivajo na to, ali se bodo sodišča sklicevala na odločitve svojih sodniških kolegov v tujini in na sodišča iz katerih držav se bodo najverjetneje sklicevala.

Ne glede na metodološko naravo znanstvenih prispevkov – naj gre za teoretično razpravo, empirično raziskavo, ali za intervjuje s sodniki – so v literaturi med poglavitnimi dejavniki, ki vplivajo na pogostost in naravo sklicevanja sodišč na tuja sodišča, redno izpostavljeni jezikovni dejavniki.³⁹ Razumljivo, če sodnik ne govori jezika, v katerem je napisana tuja sodba, je malo verjetno, da se bo na to tujejezično sodbo skliceval. Pri tem je treba razlikovati med tremi relevantnimi jezikovnimi dejavniki. Prvič, pozorni moramo biti na podobnosti med uradnima jezikoma sklicujočega se sodišča in sodišča, na odločitev katerega se sklicujoče sodišče sklicuje. Zaradi podobnosti med jezikoma je verjetneje, da se bo slovensko Vrhovno sodišče v svojih odločitvah sklicevalo na hrvaško kot pa na finsko vrhovno sodišče. Drugič, upoštevati je treba tudi obseg in strukturo poliglotizma v posamezni državi. Pritožbeno sodišče na Malti, kjer večina prebivalstva poleg malteščine govori tudi italijansko in angleško, se bo verjetneje sklicevalo na italijansko in angleško vrhovno sodišče kot pa na odločitve švedskega vrhovnega sodišča. In zadnjič, čeprav težje merljivo, pa zato na mikro ravni nič manj pomembno, je tudi znanje jezikov vsakega posameznega sodnika, ki bo v bistvenem determiniralo, ali bo sodnik v osnutek sodbe vključil sklic na tujo sodno prakso ali ne. Glede na zapisano bi pričakovali, da se Vrhovno sodišče RS največkrat sklicuje na hrvaško in angleško vrhovno sodišče, nemški *Bundesgerichtshof*, avstrijski *Oberster Gerichtshof* in italijanski *Corte Suprema di*

³⁸ Sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 77/2019 z dne 28. avgusta 2020, točka 24.

³⁹ Mak, 2011, str. 446; Gelter in Siems, 2012, str. 98; Gelter in Siems, 2013, str. 266.

Cassazione. Po zadnji raziskavi Eurobarometra namreč v Sloveniji 61 % prebivalstva vsaj pogovorno govori hrvaško, 59 % angleško, 42 % nemško, zanemarljiv pa ni niti delež italijansko govorečih prebivalcev.⁴⁰

Poleg jezikovnih dejavnikov primerjalnopravna literatura redno navaja tudi podobnost med primerjanima pravnima sistemoma kot enega od odločilnih dejavnikov pri tem, ali se bo sodnik oziroma sodišče sklicevalo na odločitve tujega sodišča.⁴¹ Relevantne so tako podobnosti v širšem smislu – za članstvo v isti *common law* ali *civil law* pravni družini ali za podoben pravnozgodovinski razvoj posameznih pravnih področij, na primer sledenje rimskopravni tradiciji – kot tudi za podobnosti v ožjem smislu – za prenos (t.i. transplantacijo)⁴² pravnih institutov iz enega sistema v drugega, ali pa za podobnost med dvema državama, ki sta nekoč bili del ene države. S tem tesno povezan dejavnik je tudi poznavanje tujega pravnega sistema. Bolj kot sta si pravna reda med seboj podobna, bolj je verjetno, da bo povprečen sodnik tuj pravni red poznal. In bolj kot povprečen sodnik pozna tuj pravni red, bolj verjetno je, da se bo v svojih odločitvah nanj skliceval. Po tem merilu bi zaradi vpetosti slovenske države v pravna reda Jugoslavije in še prej Avstro-Ogrske od Vrhovnega sodišča lahko pričakovali predvsem sklice na odločitve avstrijskega in hrvaškega vrhovnega sodišča. To še zlasti velja za področje zasebnega prava zaradi trajnega vpliva Občega državljanskega zakonika in Zakona o obligacijskih razmerjih na obligacijsko pravo še v času po osamosvojitvi. Zaradi pogostega iskanja navdiha v nemškem pravu pri normodajni dejavnosti – in posledične podobnosti med pravnima redoma pri urejanju nekaterih pravnih razmerij – ne smemo zanemariti niti večje verjetnosti sklicev na odločitve nemškega vrhovnega sodišča.

Prav tako bi več sklicev na nemški *Bundesgerichtshof* lahko pričakovali na podlagi avtoritete omenjenega sodišča kot še enega od dejavnikov, ki naj bi vplivali na verjetnost, da se sklic na odločitev sodišča pojavi v odločitvi tujih sodišč. Podobno velja za *Oberster Gerichtshof*, v manjši meri pa tudi za angleški *Supreme Court*, saj so vsa tri sodišča, dve nemško govoreči pa še posebno, v slovenskem pravnem prostoru tradicionalno percipirana kot ugledna. Podobno ugotovitev zahteva tudi velikost teh držav, ki jo literatura izpostavlja kot pomemben kazalnik za sodniški dialog.⁴³ Ta kazalnik dodaja na seznam tistih, za katere je bolj verjetno, da se bodo znašla v obrazložitvi odločitve Vrhovnega sodišča RS, še francosko, italijansko, špansko in poljsko vrhovno sodišče. Čeprav enako pomembni za strukturo vzorca sklicevanja sodišč, ampak zaradi težke merljivosti z manjšo napovedno vrednostjo, so tudi dostopnost sodne prakse posameznih vrhovnih

⁴⁰ Evropska komisija, 2012, str. 21.

⁴¹ Mak, 2011, str. 436; Gelter in Siems, 2013, str. 223–224.

⁴² Za podrobnejšo razpravo o pravnih transplantantih glej Watson, 1974. Za bolj skeptičen pogled glej Legrand, 1997.

⁴³ Gelter in Siems, 2013, str. 225.

sodišč⁴⁴ in medinstitucionalni odnosi med sodišči ter medosebni odnosi med sodniki. Večja dostopnost sodne prakse in večja povezanost med sodiščema in sodniki bosta pozitivno vplivali na verjetnost, da se bo eno sodišče sklicevalo na sodno prakso drugega. Na osebno pobudo in poznanstva sodnikov v slovenskem kontekstu še poseben pomen daje dejstvo, da Sodnikov informator – publikacija, ki jo mesečno pripravlja Oddelek za spremljanje sodne prakse na Vrhovnem sodišču z namenom obveščanja sodnikov o pomembnejši sodni praksi – ne poroča o pomembnejših odločitvah tujih nacionalnih sodišč, ampak poleg pomembnejših odločitev domačih sodišč vključuje le, in še to od nedavnega, odločbe Sodišča EU in ESČP.⁴⁵

Nazadnje je treba omeniti tudi pravno kulturo in institucionalni okvir, v katerem sodišče deluje. Ta dejavnika bolj kot na to, na katero sodišče se bo drugo sodišče sklicevalo, vplivata na to, ali se sodišče sploh bo sklicevalo na tujo sodno prakso. Pri tem imata pomembno vlogo časovna obremenjenost sodnikov in tudi slog pisanja obrazložitev sodb, ki je prisoten v neki pravni kulturi. Časovno obremenjeni sodniki bodo manj verjetno iskali dodatne podporne argumente ali virov navdih v odločitvah tujih sodišč – tako časovno zamudno fakultativno delo ob pomanjkanju časa, razumljivo, ni na vrhu seznama prioritet. Slog pisanja odločitev je prav tako vreden omembe: ali sodišče svoje sodbe piše diskurzivno in podrobno obrazloži svojo odločitev, ali pa v sodbi le avtoritativno razglasi svojo odločitev, pomembno vpliva na nabor argumentov, ki se bo znašel v sodbi.⁴⁶ Po tem merilu bi bila verjetnost, da bi se Vrhovno sodišče RS v svojih odločitvah sklicevalo na odločitve drugega evropskega vrhovnega sodišča, majhna. Med vsemi 28 sodišči v našem vzorcu je namreč prav Vrhovno sodišče RS tisto, ki s povprečno dolžino 2.457 besed producira daleč najkrajše sodbe med vsemi vrhovnimi sodišči v EU. Povprečna odločitev slovenskega Vrhovnega sodišča je skoraj za polovico krajša od povprečne odločitve češkega vrhovnega sodišča, ki z dolžino 3.572 besed sledi Vrhovnemu sodišču RS z drugo najkrajšo povprečno dolžino odločitev.⁴⁷

Pomemben del pravne kulture v tem kontekstu pa je tudi odnos do uporabe zunanjih pravnih virov v argumentaciji sodišč. Tega lahko v slovenskem pravnem prostoru najbolje opišemo kot nevtralnega: čeprav do uporabe primerjalnopravnih argumentov v sodniškem odločanju ni mogoče zaznati izrazite naklonjenosti, pa hkrati tudi ni zaznati skepse, ali pa celo odklonilnega odnosa, kakršen je prisoten predvsem v ameriškem prostoru.⁴⁸

⁴⁴ D'Andrea idr., 2021, str. 526–533.

⁴⁵ Prvi Sodnikov informator, ki je poročal tudi o odločitvah Sodišča EU in ESČP, in ne le o odločitvah domačih sodišč, je bil objavljen šele marca 2021. Glej Vrhovno sodišče Republike Slovenije, 2021.

⁴⁶ De Witte idr., v tisku; Lasser, 2009.

⁴⁷ De Witte idr., v tisku, glej Appendix, Tabela 22. Hkrati je povprečna odločitev Vrhovnega sodišča RS za kar desetkrat krajša od povprečne odločitve angleškega *House of Lords/Supreme Court*, ki s povprečno dolžino 22.864 besed producira najdaljše odločitve v EU.

⁴⁸ Za uvod v razpravo v ZDA o primernosti sklicevanja na tuje pravo in odločitve tujih sodišč v sodniškem odločanju glej Frank, 2006; Larsen, 2004; Markovits, 2003; Wald, 2003; Wilkinson, 2003.

3.2. Struktura sklicev Vrhovnega sodišča RS na vrhovna sodišča drugih držav članic EU

Empirični podatki, ki smo jih zbrali v raziskavi, potrjujejo takšno oceno odnosa do uporabe primerjalnopравnih podkrepitvenih argumentov v sodniškem odločanju. Vrhovno sodišče RS se je v obdobju 2000–2018 na odločitve drugih vrhovnih sodišč držav članic EU sklicevalo 63-krat, kar pomeni 1,66 sklica na 1.000 odločitev. Povedano drugače, Vrhovno sodišče RS se sklicuje na evropska vrhovna sodišča enkrat na približno 600 odločitev. Čeprav se na prvi pogled zdi ta številka izrazito nizka, pa njena postavitev v evropski kontekst razkrije, da je slovensko Vrhovno sodišče po pogostosti sklicevanja na vrhovna sodišča drugih držav članic EU trdno v evropskem povprečju.

Diagram 1: Število sklicev vseh 28 vrhovnih sodišč v EU na odločitve drugih evropskih vrhovnih sodišč na 1000 odločitev.⁴⁹

Diagram 1 prikazuje razvrstitev evropskih vrhovnih sodišč po pogostosti sklicev na preostala vrhovna sodišča v EU glede na število sklicev na 1.000 odločitev. Primerjalnopравni argument je najpogosteje uporabljalo irsko vrhovno sodišče, ki je z 282,8 sklica na 1.000 odločitev odločno na vrhu, pri čemer so bili vsi sklici, razen dveh, na odločitve *House of Lords/Supreme Court*. Prav slednje sodišče je s 95,6 sklica na 1.000 odločitev drugo najbolj primerjalnopравno usmerjeno v EU, sledijo pa mu avstrijski *Oberster Gerichtshof*s 60,6 sklica na 1.000 odločitev, malteški *Court of Appeal* z 31,2 sklica na 1.000 odločitev, luksemburški *Cour de Cassation* s 30,4 sklica na 1.000 odločitev

Za zavrnitev primerjalnega prava nasploh glej Legrand, 2006.

⁴⁹ Za metodološke omejitve izračuna števila sklicev na 1.000 odločitev za nekatere države glej D'Andrea idr., 2021, str. 502–504.

in ciprsko vrhovno sodišče z 29,9 sklica na 1.000 odločitev. Med temi šestimi najbolj primerjalnopravno aktivnimi sodišči je opazna nesorazmerna zastopanost sodišč iz sveta tradicije *common law* (Irska in Združeno kraljestvo) in sodišč z zgodovinsko močnimi vplivi *common law* (Malta in Ciper)—takšna sodišča so štiri od šestih. Na repu lestvice primerjalnopravne angažiranosti sta latvijsko in bolgarsko vrhovno sodišče brez enega samega sklica na ostala vrhovna sodišča v EU, sledi jima hrvaško vrhovno sodišče z 0,02 sklica na 1.000 odločitev, madžarsko z 0,06 sklica na 1.000 odločitev, romunsko z 0,08 sklica na 1.000 odločitev in grško vrhovno sodišče z 0,14 sklica na 1.000 odločitev.

Diagram 1 prikazuje tudi povprečno vpletenost Vrhovnega sodišča RS v evropski medsodniški dialog: z 1,66 sklica na 1.000 odločitev se uvršča v strogo sredino evropskih vrhovnih sodišč. V sorodnem prispevku smo Vrhovno sodišče RS na podlagi absolutnega in relativnega števila citatov uvrstili v skupino evropskih vrhovnih sodišč, ki se na druga sklicujejo zmerno pogosto (angl. *medium frequency*), na podlagi še dodatnega merila homogenosti oziroma heterogenosti strukture sklicev, tj. ali se vrhovno sodišče sklicuje pretežno le na eno vrhovno sodišče ali na večje število vrhovnih sodišč, pa smo ga zaradi relativne heterogenosti sklicev uvrstili v podskupino sodišč, ki smo jih označili za »zadržane komparativiste« (angl. *reluctant comparatist*). V isto podskupino smo uvrstili še dansko, nemško, švedsko, litvansko, poljsko, portugalsko, francosko, italijansko in špansko vrhovno sodišče.⁵⁰

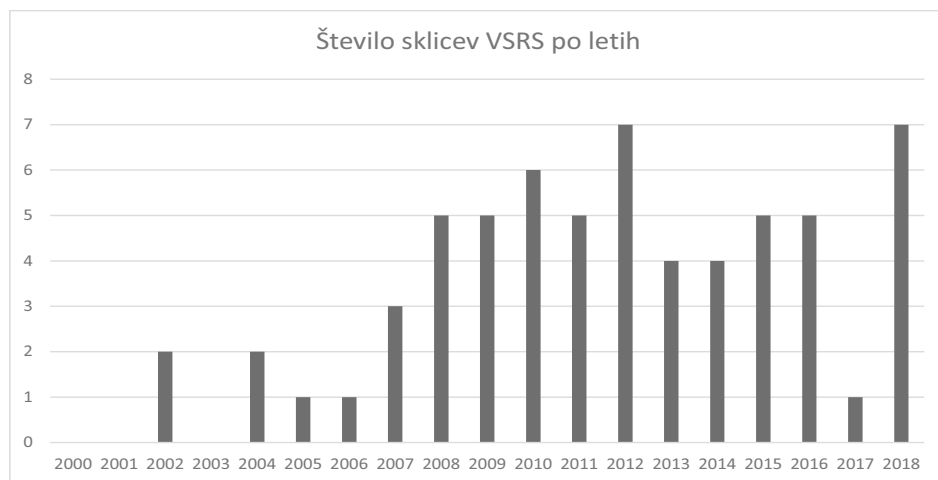

Diagram 2: Absolutno število sklicev Vrhovnega sodišča RS na odločitve drugih evropskih vrhovnih sodišč po letih.

⁵⁰ Prav tam, str. 517–522.

Podrobnejši vpogled v časovno strukturo sklicev Vrhovnega sodišča RS razkrije, da se absolutno število sklicev skozi čas povečuje, čeprav se je trend rasti v zadnjih letih nekoliko umiril. Diagram 2 prikazuje vzorec sklicev v časovnem kontekstu in pona-
zarja omenjen trend rasti. S 63 sklici v obdobju 2000–2018 se je Vrhovno sodišče RS v povprečju na evropska vrhovna sodišča sklicevalo 3,5-krat na leto, z mediano štirih sklicev in modusom petih sklicev na leto. Z izjemo leta 2017 so bila po številu sklicev vsa podpovprečna leta pred letom 2008 – povprečno število sklicev v obdobju 2000–2007 je bilo zgolj 1,13 na leto – po letu 2008 pa je bilo število sklicev Vrhovnega sodišča RS vsako leto nadpovprečno visoko, tj. več kot 3,5 sklica na leto – za obdobje 2008–2018 je povprečje znašalo 4,91 sklica na leto. Eden pomembnejših razlogov, zakaj smo se pri zasnovi raziskave odločili za preučevanje obdobja 2000–2018, je bil, da smo želeli ugotoviti, ali je pridružitvev Evropski uniji v tistih državah članicah, ki so bile del razširitve Unije v letih 2004 in 2007, delno pa tudi v 2013, opazno vplivala na vključenost njihovih vrhovnih sodišč v evropski mednarodni dialog. V primeru Slovenije smo tako očitno korelacijo zaznali, čeravno je treba opozoriti, da zgolj na podlagi predstavljenih podatkov vzročnosti še ne moremo zatrjevati. Kljub temu pa ne moremo zanemariti, da se je kmalu po priključitvi začela strma rast pogostosti vpletanja Vrhovnega sodišča RS v evropsko skupnost (vrhovnih) sodišč, ki je od takrat ostala na štirikrat višji ravni, kot je bila pred letom 2007. V tem kontekstu je še zlasti zanimivo, da se je Vrhovno sodišče RS v vseh štirih odločitvah, ki jih je sprejelo pred priključitvijo Evropski uniji 1. maja 2004 in v katerih se je sklicevalo na druga evropska vrhovna sodišča, sklicevalo na hrvaški *Vrhovni sud*, tj. na vrhovno sodišče države, ki takrat prav tako še ni bila članica EU.⁵¹ Povedano drugače, v raziskovanem obdobju se Vrhovno sodišče RS pred priključitvijo EU v svojih odločitvah ni niti enkrat sklicevalo na mnenja drugih vrhovnih sodišč takratnih držav članic EU. Prvič je to storilo šele 18. maja 2005, pa še to zgolj v delu, v katerem je povzemalo navedbe strank, ki so se sklicevale na odločitev avstrijskega vrhovnega sodišča.⁵²

Empirični rezultati raziskave so pretežno potrdili tudi zgornje teoretične napovedi glede strukture vzorca sklicev Vrhovnega sodišča RS. Ti so predstavljeni spodaj v Tabeli 1.

⁵¹ Glej Aneks I, odločitve pod zaporednimi številkami 1–4.

⁵² Sodba Vrhovnega sodišča RS I Up 1331/2002 z dne 18. maja 2005.

Citirano vrhovno sodišče	Število sklicev	Odstotek sklicev (%)
Avstrija (<i>Oberster Gerichtshof</i>)	8	12,7
Hrvaška (<i>Vrhovni sud</i>)	35	55,6
Francija (<i>Cour de cassation</i>)	1	1,6
Nemčija (<i>Bundesgerichtshof</i>)	9	14,3
Italija (<i>Corte Suprema di Cassazione</i>)	8	12,7
Nizozemska (<i>Hoge Raad</i>)	1	1,6
Združeno kraljestvo (<i>House of Lords/Supreme Court</i>)	1	1,6

Tabela 1: Struktura sklicev Vrhovnega sodišča RS na druga evropska vrhovna sodišča.

Kakor izhaja iz Tabele 1, se je Vrhovno sodišče RS daleč najpogosteje sklicevalo na hrvaški *Vrhovni sud*. Nanj se je sklicevalo v 35 odločitvah, kar je 55,6 % vseh sklicev.⁵³ Sledijo mu nemški *Bundesgerichtshof* z devetimi sklici (14,3 % vseh sklicev) in italijansko *Corte Suprema di Cassazione* ter avstrijski *Oberster Gerichtshof* z osmimi sklici vsako (12,7 % vseh sklicev). Enkrat se je Vrhovno sodišče RS sklicevalo še na francoski *Cour de cassation*, nizozemski *Hoge Raad* in *House of Lords/Supreme Court* Združenega kraljestva (1,6 % vseh sklicev vsako).

Pogostost sklicev Vrhovnega sodišča RS na odločitve hrvaškega *Vrhovnega suda* je napovedovala večina zgoraj predstavljenih teoretskih izhodišč. Bližnja analiza vseh 35 sklicev na *Vrhovni sud* pa pokaže, da je zgodovinsko pogojena podobnost med pravnima redoma, skupaj z vztrajno pravno in predvsem socialno tesno povezanostjo držav, ki daje plodna tla za nastanek različnih čezmejnih situacij, ključen element pri tem, da se Vrhovno sodišče RS najpogosteje sklicuje prav na svojega hrvaškega partnerja. Od 35 sklicev je bilo deset takih, ki so se nanašali na odločitve hrvaškega vrhovnega sodišča sprejete še v času skupne države.⁵⁴ Sorodni temu so štirje sklici, ko je Vrhovno sodišče RS raz-

⁵³ Pri tem je treba opozoriti, da smo v sorodni publikaciji za namene zgoraj že omenjenega merila homogenosti oziroma heterogenosti vzorca sklicev pri klasifikaciji vseh evropskih vrhovnih sodišč uporabili mejo 66 odstotkov sklicev na eno sodišče kot ločnico med tistimi vrhovnimi sodišči, ki smo jih označili za komparativiste (angl. *comparatists*), in tistimi, ki smo jih označili za sledilce (angl. *followers*). Slednja so seveda sodišča s homogenim vzorcem sklicevanja, ki so enemu samemu sodišču namenila več kot 66 odstotkov sklicev; prva pa sodišča, vključno z Vrhovnim sodiščem RS, z bolj heterogenim vzorcem sklicevanja, ki nobenemu sodišču niso namenila več kot 66 odstotkov sklicev. Glej D'Andrea idr., str. 506.

⁵⁴ Glej Aneks I, odločitve pod zaporednimi številkami 1, 2, 14, 18, 20, 21, 25, 26, 31 in 43.

lagalo določbo, za katero je izrecno poudarilo, da je identična določbi v hrvaškem pravu in se je zato oprlo na mnenje hrvaškega sodišča.⁵⁵ Nadalje je bilo sedem sklicev posledica pravil mednarodnega zasebnega prava, ki so v sporu zahtevala uporabo tujega (hrvaškega) prava. Prav vsi izmed teh primerov so se nanašali na uporabo t.i. Orientacijskih kriterijev za določanje višine nepremoženjske škode po hrvaškem pravu, ki jih je hrvaško vrhovno sodišče sprejelo leta 2002. Antropološko, delno pa tudi pravno-sociološko zanimivo je, da so se vsi ti primeri nanašali na odmero odškodnine za nepremoženjsko škodo, ki so jo slovenski državljani utrpeli v prometnih nesrečah na Hrvaškem.⁵⁶ Štiri od sklicev smo zaznali v odločitvah v postopkih priznavanja tuje (hrvaške) sodne odločbe, kjer se je Vrhovno sodišče RS, jasno, sklicevalo na priznavano sodno odločbo.⁵⁷ Čezmejni element je bil prav tako prisoten v treh primerih, v katerih je v denacionalizacijskih postopkih odločitev hrvaškega sodišča imela vlogo dejstva v postopku.⁵⁸ Razen sedmih sklicev,⁵⁹ pri katerih čezmejni element v kakršnikoli manifestaciji ni bil očiten ali izrecno izražen, je tako zajetna večina sklicev – 28 od 35 – bila posledica zgodovinskih in še danes trajajočih tesnih pravnih in socialnih vezi med obema državama, ki se kažejo tudi v relativno visokem številu sklicev slovenskega na hrvaško vrhovno sodišče.

Naslednja skupina vrhovnih sodišč glede na pogostost sklicev, tj. nemško (9), avstrijsko (8) in italijansko (8) sodišče, je precej heterogena glede narave primerov, v katerih se pojavijo sklici. Kljub temu pa se kot celota bistveno razlikuje od narave sklicev na hrvaško vrhovno sodišče, kjer so sklici v večini primerov nastali v že omenjenem čezmejnem kontekstu spora. Ta razlika se morda še najbolj jasno kaže prav pri sklicih Vrhovnega sodišča RS na nemški *Bundesgerichtshof*. Če je bilo zgolj sedem od 35 sklicev na hrvaško vrhovno sodišče zares primerjalnopravnih – tj. so bili uporabljeni kot »primerjalnopravni podkrepitveni argument«, neodvisen od zgodovinsko deljenega pravnega reda med državama – so bili taki sklici na nemško vrhovno sodišče prav vsi.⁶⁰ Podobnost med razlagano določbo v slovenskem pravnem redu in enakovredno določbo v nemškem pravu, ki je verjetno posledica že omenjene vloge nemškega prava kot vira zgleada pri slovenski normodajni dejavnosti, je Vrhovno sodišče RS izrecno izpostavilo v enem primeru.⁶¹ Visok delež takih pristno primerjalnopravnih sklicev je bil opazen tudi pri sklicih na italijansko *Corte Suprema di Cassazione*, kjer je bilo takih šest od osmih sklicev, od teh pa smo jih pet zaznali v istovrstnih sporih glede depozitov v Ljubljanski banki, v katerih je ena od strank opozarjala na identičnost relevantne določbe v italijanskem pravu in, jasno, razlago ome-

⁵⁵ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 11, 33, 49 in 52.

⁵⁶ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 4, 23, 27, 28, 35, 45 in 46.

⁵⁷ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 3, 9, 29 in 51.

⁵⁸ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 22, 41 in 44.

⁵⁹ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 13, 16, 17, 24, 32, 58 in 62.

⁶⁰ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 7, 15, 42, 50, 53, 54, 57, 59 in 61.

⁶¹ Sodba Vrhovnega sodišča RS III Ips 22/2015 z dne 28. oktobra 2015, točka 14.

njene določbe s strani italijanskega vrhovnega sodišča.⁶² Preostala dva sklica na italijansko sodišče sta nastala v kontekstu postopka priznanja tuje sodne odločbe.⁶³ Končno, čeprav po strukturi že nekoliko bližje sklicem na hrvaško vrhovno sodišče, so imeli tudi sklici na avstrijski *Oberster Gerichtshof* bolj primerjalnopravno naravnano, čeravno z več čezmejnimi elementi kakor italijanski in nemški sklici. Od osmih sklicev so bili tipično primerjalnopravni štirje,⁶⁴ pri preostalih štirih pa je bil prisoten močan čezmejni element: dva sklica sta nastala zaradi uporabe tujega prava po pravilih mednarodnega zasebnega prava,⁶⁵ en sklic v sporu avstrijske stranke kot dejstvo v postopku,⁶⁶ še en pa v kontekstu denacionalizacijskega zahtevka, ki ga je vložil avstrijski državljani.⁶⁷

Večjo verjetnost sklicev na nemško, avstrijsko in italijansko vrhovno sodišče so, prav tako kot za hrvaški *Vrhovni sud*, (pravilno) napovedovali najpomembnejši teoretski dejavniki: jezikovni dejavniki, podobnost med primerjanima pravnima redoma in avtoriteta posameznega sodišča. Vendar pa raznolikost sklicev na ta tri sodišča nakazuje, da je imelo pri vsakem od njih Vrhovno sodišče različno motivacijo za sklicevanje in da so različni dejavniki, ki opredeljujejo verjetnost sodniškega dialoga, imeli različno težo. Čeprav so imeli jezikovni dejavniki pri sklicih na vsa tri sodišča določeno težo, je pri sklicih na *Bundesgerichtshof* prišla najbolj do izraza avtoriteta tega sodišča. Vsi sklici na nemško sodišče so bili posledica njegove prepričevalne avtoritete (angl. *persuasive authority*) in so imeli vlogo »primerjalnopravnega podkrepitvenega argumenta«. Tudi v primeru avstrijskega *Oberster Gerichtshof* in italijanskega *Corte Suprema di Cassazione* je bila avtoriteta sodišča relevanten dejavnik, vendar do manjše mere. Pri sklicih na ti sodišči smo zaznali večjo vlogo čezmejnih elementov, ki so se kazali v podobnosti med slovenskim in primerjanim pravnim redom ter nasploh v večji povezanosti obeh skupnosti, ki se je kazala v več primerih, v katerih je prisotnost tuje stranke v sporu sprožila sklic na tuje pravo, bodisi v procesni vlogi prava ali dejstva v vsakem konkretnem primeru.

Podrobnejša obravnava sklicev na *House of Lords/Supreme Court* Združenega kraljestva in na francosko ter nizozemsko vrhovno sodišče zaradi majhnega vzorca – po en sklic na sodišče – ne bi bila niti upravičena niti smiselna. Pripomniti gre zgolj, da smo glede na zelo visok ugled in jezikovno dostopnost odločitev *House of Lords/Supreme Court* zaznali presenetljivo malo sklicev na to sodišče. Očitno so velike razlike med obema pravnima redoma, ki pripadata celo različnima pravnima tradicijama, med katerima so

⁶² Glej Aneks I, odločitve pod zaporednimi številkami 34, 37, 38, 40 in 48. Glej tudi Sodbo Vrhovnega sodišča RS X Ips 78/2011 z dne 14. novembra 2012.

⁶³ Prav tam, odločitvi pod zaporednima številkami 10 in 56.

⁶⁴ Prav tam, odločitve pod zaporednimi številkami 39, 55, 60 in 63.

⁶⁵ Prav tam, odločitvi pod zaporednima številkami 8 in 12.

⁶⁶ Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 466/2005 z dne 30. novembra 2006.

⁶⁷ Sodba Vrhovnega sodišča RS I Up 1331/2002 z dne 18. maja 2005.

razlike na področju zasebnega prava še zlasti izrazite, prevladale nad lahko razumljivostjo angleškega jezika in avtoriteto najvišjega sodišča v Združenem kraljestvu.

4. Pasivna udeležba Vrhovnega sodišča RS v evropskem medsodniškem dialogu

S pojmom pasivne udeležbe v evropskem medsodniškem dialogu imamo v mislih vprašanje, kako pogosto je Vrhovno sodišče RS vključeno v dialog s strani ostalih vrhovnih sodišč držav članic EU – torej pasivno. Natančneje, zanima nas, kako pogosto in na kakšen način so se na Vrhovno sodišče RS sklicevala druga evropska vrhovna sodišča v svojih odločitvah ter kakšni so razlogi za zaznan vzorec dialoga. Tem vprašanjem je namenjena razprava v nadaljevanju.

V populaciji približno 1.330.000 odločitev vseh evropskih vrhovnih sodišč med letoma 2000–2018 so se vrhovna sodišča držav članic EU na Vrhovno sodišče RS sklicevala zgolj v enem primeru. Šlo je za odločitev nizozemskega vrhovnega sodišča (*Hoge Raad*) iz leta 2008,⁶⁸ sklic pa je bil narejen v kontekstu razprave o razlikovanju uporabe vozila v prometu in uporabe vozila pri delu za namene zavarovalniškega prava. Sklica ne bi mogli označiti kot polnopravnega, ampak prej za kolateralnega. *Hoge Raad* se je namreč na odločitev Vrhovnega sodišča RS skliceval le v kontekstu predstavitve zadeve *Vnuk* pred Sodiščem EU⁶⁹ in povzemanja dejstev, ki so zadevo privedle do Sodišča EU. Del ozadja zadeve pa je, jasno, bila odločitev Vrhovnega sodišča RS, da Sodišču EU postavi predhodno vprašanje in zatem sprejme odločitev v glavni zadevi v skladu z napotki Sodišča EU. *Hoge Raad* tako ni zanimala odločitev Vrhovnega sodišča sama po sebi, ampak se je nanj sklicevalo le, ker je bil sklic ob predstavitvi zadeve *Vnuk* neizogiben.

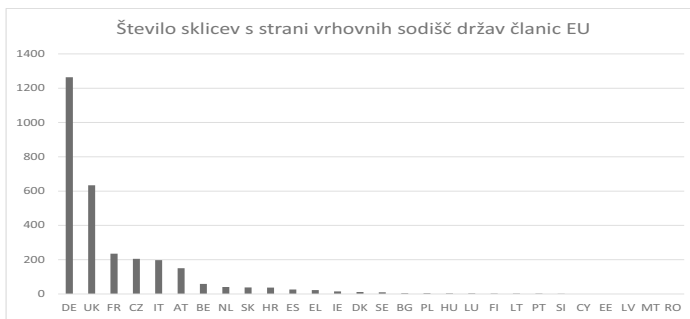

Diagram 3: Absolutno število sklicev s strani vseh vrhovnih sodišč držav članic EU.

⁶⁸ Sodba Vrhovnega sodišča Nizozemske, št. 17/01275 z dne 26. januarja 2018, ECLI:NL:HR:2018:877, točka 2.12.

⁶⁹ Sodba Sodišča EU, C-162/13 *Damijan Vnuk proti Zavarovalnici Triglav, d.d.* z dne 4. septembra 2014, ECLI:EU:C:2014:2146.

Podobno kot se je zgoraj glede aktivne vključenosti Vrhovnega sodišča RS v evropski med sodniški dialog število 1,66 sklica na 1.000 odločitev zdelo samo po sebi izrazito nizko, postavljeno v širši evropski kontekst pa se je izkazalo za povprečno, se tudi glede pasivne vključenosti Vrhovnega sodišča RS v med sodniški dialog en sam sklic v skoraj milijon in pol odločitvah zdi zaskrbljujoče nizko število. Pa vendar širši evropski kontekst, ki je predstavljen zgoraj v Diagramu 3 in spodaj v Diagramu 4, malenkostno omili sicer upravičeno skrb za irelevantnost in anonimnost slovenskega Vrhovnega sodišča v očeh drugih vrhovnih sodišč držav članic EU. Diagram 3 predstavlja celotno sliko relativnega vpliva evropskih vrhovnih sodišč. Iz njega je jasno vidno, da je daleč najbolj navajano vrhovno sodišče v EU nemški *Bundesgerichtshof*, katerega odločitve so bile s strani drugih evropskih vrhovnih sodišč navajane v 1.264 primerih. S skoraj pol manj sklici mu sledi *House of Lords/Supreme Court* Združenega kraljestva (634 sklicev), francoski *Cour de cassation* z 235 sklici, češki *Nejvyšší soud* z 205 sklici, italijanski *Corte Suprema di Cassazione* s 197 sklici in avstrijski *Oberster Gerichtshof*s 150 sklici. Omenjena vrhovna sodišča so edina v EU, katerih odločitve so bile navajane v več kot sto primerih. Za lažjo kontekstualizacijo pasivne udeležbe Vrhovnega sodišča RS v evropskem med sodniškem dialogu, Diagram 4 prikazuje le tista sodišča, ki so jih druga sodišča navajala v manj kot sto odločitvah.

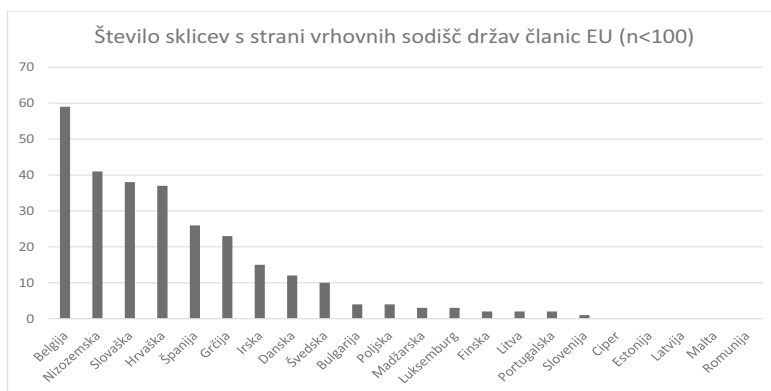

Diagram 4: Absolutno število sklicev s strani vrhovnih sodišč držav članic EU z manj kot sto sklici.

Čeprav en sam sklic v približno 1.330.000 primerih ni nekaj, na kar bi Vrhovno sodišče RS lahko bilo ponosno, pa Diagram 4 prikazuje, da še zdaleč ni edino, na katerega se druga evropska vrhovna sodišča le redko sklicujejo. Nasprotno, skoraj polovica evropskih sodišč – 13 izmed 28 – je bila navajana manj kot petkrat: bolgarsko in poljsko sodišče sta bili navajani štirikrat; madžarsko in luksemburško trikrat; finsko, litvansko in portugalsko dvakrat; slovensko enkrat; ciprsko, estonsko, latvijsko, malteško in romun-

ske pa nikoli. Iskanje skupnih imenovalcev med redko navajanimi sodišči ni pretirano zahtevno. Z izjemo Portugalske in Luksemburga veljata za vsa sodišča vsaj dve od treh trditev: gre za vrhovna sodišča iz (1.) držav z manjšo populacijo, (2.) ki so se pridružile EU v zadnjih treh razširitvah (tj. 2004, 2007 in 2013) in (3.) pišejo odločitve v jeziku, ki ni široko razumljen ali govorjen zunaj države. Nasprotno velja za države pogosteje navajanih sodišč. Za njih veljata, z redkimi izjemami, vsaj dve od naslednjih treh trditev: gre za (1.) države z večjo populacijo, (2.) ki so dlje časa članice EU in (3.) imajo uraden jezik, ki je govorjen in razumljen tudi širše zunaj meja države. Popolna evropska anonimnost Vrhovnega sodišča RS je tako primerljiva z anonimnostjo vrhovnih sodišč sorodnih manjših držav, novejših članic EU s širše nerazumljenimi uradnimi jeziki.

Onkraj iskanja makro vzorcev pa lahko za nizko število sklicev na odločitve Vrhovnega sodišča RS najdemo tudi nekaj konkretnjših razlag, ki niso vezane na širši kontekst, ampak so v nekaterih vidikih specifična za razmere v Sloveniji. Najočitnejša razlaga je visoka ovira, ki jo predstavlja edinstvenost in nerazumljivost slovenskega jezika sodniški in nasploh pravniški javnosti. Če drugi evropski vrhovni sodniki ne razumejo slovenskega jezika, v katerem je sodna praksa Vrhovnega sodišča napisana, je nemogoče pričakovati, da se bodo nanjo tudi sklicevali. Raziskave kažejo, da so jezikovna znanja sodnikov eden od najpomembnejših dejavnikov pri tem, ali bodo le-ti citirali odločitve nekega sodišča ali ne.⁷⁰ Širša jezikovna nedostopnost sodne prakse Vrhovnega sodišča je sicer omiljena z objavami pomembnejših judikatov v angleškem jeziku na spletnih straneh sodišča,⁷¹ vendar teh judikatov ni veliko.⁷² V času pisanja tega prispevka je bilo na spletnih straneh Vrhovnega sodišča objavljenih le 55 prevodov judikatov njegovih relevantnih oddelkov v angleškem jeziku. To pomeni, da je od leta 2005, ko je Vrhovno sodišče začelo prakso objave prevodov, v povprečju objavilo le približno tri prevedene odločitve na leto. Nadalje, čeprav Vrhovno sodišče občasno objavlja svoje odločitve v transevropskih podatkovnih bazah, kot so JuriFast,⁷³ JURE⁷⁴ in podatkovna baza Mreže predsednikov vrhovnih sodišč držav članic EU,⁷⁵ te odločitve praviloma niso prevedene, ampak so tam objavljene v slovenskem izvirniku. Take objave sicer izboljšujejo informacijsko dostopnost sodne prakse Vrhovnega sodišča, vendar pa zaradi objave odločitev v izvirniku ne pomagajo

⁷⁰ Gelter in Siems, 2012, str. 98; Mak, 2011, str. 446.

⁷¹ Prevodi odločitev so objavljeni na <https://www.sodisce.si/znanje/pomembne_odlocbe_vrsr_v_anglescini/> (dostop: 14. junij 2022).

⁷² O vlogi prevajanja pomembnejših judikatov vrhovnih sodišč v širše govorjene evropske jezike in objave teh prevodov, glej Feteris, 2021, str. 11.

⁷³ Baza je dostopna na <<https://www.aca-europe.eu/index.php/en/jurifast-en>> (dostop: 14. junij 2022).

⁷⁴ Baza je dostopna na <<https://eur-lex.europa.eu/collection/n-law/jure.html>> (dostop: 14. junij 2022).

⁷⁵ Baza je dostopna na <<https://network-presidents.eu/cpcl>> (dostop: 14. junij 2022).

pri zmanjševanju jezikovne nedostopnosti odločitev. Ta tako ostaja eden pomembnejših razlogov za neprepoznavnost sodne prakse Vrhovnega sodišča drugje po Evropi.

Dodatna možna razlaga za popolno umanjkanje sklicev na odločitve slovenskega Vrhovnega sodišča je tudi pomanjkanje avtoritete (angl. *persuasive authority*) Vrhovnega sodišča v evropskem pravnem prostoru. Po tej razlagi druga evropska vrhovna sodišča v njihovem slovenskem partnerju ne vidijo nekoga, ki bi s svojo aktivnostjo, odločitvami in obrazložitvami odločitev vlival zaupanje, na podlagi katerega bi ga evropska sodišča lahko jemala kot prepričevalno avtoriteto. Takšna razlaga verjetno vsaj delno pojasnjuje empirično pridobljene rezultate. Vrhovno sodišče RS je vrhovno sodišče ene najmlajših držav v Evropi, ene najnovejših držav članic EU in ene najmanjših držav članic EU. To pomeni, da ugleda ne more črpati iz geopolitične veličine države, niti ne iz svoje dolgotrajne tradicije, ampak si ga mora pridobiti s prepričljivostjo in visoko kakovostjo svojih odločitev in njihovih obrazložitvev. Vendar dejstvo, da je prav Vrhovno sodišče RS tisto, ki piše z naskokom najkrajše obrazložitve odločitev med vsemi 28 vrhovnimi sodišči držav članic EU, ne ustvarja plodnih tal, na katerih bi lahko zrastle zaupanje in ugled v evropskem prostoru.⁷⁶ Kljub temu pa gre pri evropski anonimnosti Vrhovnega sodišča najverjetneje najbolj za posledico dejstva, da gre za sodišče majhne, mlade in v veliki sliki procesa evropske integracije razmeroma nepomembne države z zelo specifičnim in širše nerazumljivim uradnim jezikom, ki onemogoča drugim sodiščem, da bi se s (červavno izredno kratkimi) obrazložitvami odločitev Vrhovnega sodišča RS sploh seznanile. Prav to – tj. obča razumljivost obrazložitvev – je namreč nujen pogoj za začetek gradnje mednarodne avtoritete.

Vendarle pa je treba opozoriti, da nobena od teh razlag ne pojasni pomanjkanja sklicev na odločitve Vrhovnega sodišča RS, ki bi nastali kot posledica različnih čezmejnih elementov, ali ki bi se nanašali na vprašanja pristojnosti. Kot smo pojasnili v prejšnjem razdelku, je bil nezanemarljiv del odločitev Vrhovnega sodišča, ki so citirala sodno prakso drugih vrhovnih sodišč, še zlasti hrvaškega vrhovnega sodišča, takega značaja, ki bi mu lahko rekli čezmejen. Šlo je za spore s čezmejno komponento, v katerih se sklicu na odločitve tujega vrhovnega sodišča Vrhovno sodišče RS pri odločanju ni moglo izogniti. Tak sklic je bil potreben bodisi pri navajanju dejstev pri razlagi ozadja spora bodisi je sodišče pri odločanju po pravilih mednarodnega zasebnega prava moralo uporabiti tuje pravo, del katerega je seveda tudi sodna praksa tujega vrhovnega sodišča, bodisi je šlo za postopke priznavanja tujih sodnih odločb. Pri sodni praksi slehernega vrhovnega sodišča je utemeljeno pričakovati, da bo del odločitev, ki jih to sodišče sprejme, imelo tak čezmejen značaj in se bo posledično sklicevalo na odločitve vrhovnih sodišč sosednjih in drugih tujih držav, ne glede na jezikovne bariere, avtoriteto navajanega sodišča, ali njegovo relativno anonimnost. Vsaj nenavadno je, da nismo zaznali takih sklicev na skoraj

⁷⁶ Glej razpravo zgoraj v razdelku 3.1.

polovico vseh vrhovnih sodišč v EU, vključno z slovenskim Vrhovnim sodiščem. Čemu bi lahko to pripisali?

Razloge za tako razhajanje med pričakovanji in empirično pridobljenimi rezultati lahko iščemo na več mestih. Prva možna razlaga bi lahko bile različne pristojnosti evropskih vrhovnih sodišč. Po tej hipotezi taki čezmejni spori v nekaterih državah članicah sploh ne bi mogli priti do vrhovnih sodišč, ker ta zanje ne bi bila pristojna, posledično pa v njih ne bi mogla navajati drugih evropskih vrhovnih sodišč. Naslednja verjetna razlaga je, da si gospodarski subjekti v mednarodnih gospodarskih pogodbah le redko izbirajo slovensko pravo kot uporabljivo za pravno razmerje, zato tujim sodiščem v mednarodnih gospodarskih sporih ni treba uporabljati slovenskega prava in se sklicevati na slovenska sodišča.⁷⁷ Tretja možna razlaga je v raznolikosti pristopov evropskih vrhovnih sodišč k pisanju odločitev. Sodišča uporabljajo različne ravni diskurzivnosti, različne prakse navajanja dejstev in ozadja zadeve ter različne prakse navajanja pravnih virov in sklicevanja nanje, vključno z odločitvami domačih, tujih in mednarodnih sodišč, kar očitno vpliva tudi na število zaznanih sklicev na odločitve tujih vrhovnih sodišč. Končno, razlaga za tako odstopanje je lahko tudi metodološka: iskalniki po podatkovnih bazah sodišč delujejo zelo različno in mogoče je, da s tem pripomorejo k številu lažno negativnih zadetkov. Vse našteje hipoteze se med seboj seveda ne izključujejo. Vse so lahko resnične hkrati in skupaj prispevajo svoj delček k razumevanju, zakaj se evropska vrhovna sodišča niso sklicevala na odločitve Vrhovnega sodišča RS oziroma zakaj takih sklicev v tej raziskavi morebiti nismo zaznali.

5. Sklep

V informacijsko čedalje bolj povezanem svetu in v vedno bolj integrirani Evropi je medsodniški dialog med sodišči na vseh ravneh bogatejši kot kadarkoli prej. Trend čedalje intenzivnejše uporabe »primerjalnopravnega podkrepitvenega argumenta« v sodniškem razlogovanju in primerjalnega prava v sodniškem odločanju nasploh se je v številnih evropskih državah začel že v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja, v zadnjih dveh desetletjih pa se je zgolj intenziviral. Šele s priključitvijo Slovenije Evropski uniji se je v medsodniški dialog pogosteje začelo spuščati tudi Vrhovno sodišče RS. Kljub poznemu začetku se mu je uspelo relativno pogosto aktivno vključevati v dialog z drugimi vrhovnimi sodišči držav članic EU in se v svojih odločitvah sklicevati na odločitve svojih evropskih sodniških partnerjev. Pri tem je v zgodnjih letih tega stoletja prevladovalo navajanje hrvaškega vrhovnega sodišča, v zadnjem desetletju pa je vzorec sklicevanja Vrhovnega sodišča RS postal bolj heterogen, saj se vrhovni sodniki čedalje bolj sklicujejo tudi na

⁷⁷ O pomenu mednarodnih gospodarskih sporov in pogodbenih klavzul o izbiri prava za primerjalnopravno usmerjenost in internacionalizacijo pravnega in sodnega sistema v primeru Združenega kraljestva glej Bingham, 1992, str. 526–528.

nemško, avstrijsko in italijansko vrhovno sodišče. S tako primerjalnopravno aktivnostjo spadajo v zgornji del evropskega povprečja.

Drugačna slika pa se pokaže pri pasivni vpletenosti Vrhovnega sodišča v evropski medsodniški dialog. Tu lahko položaj slovenskega Vrhovnega sodišča na evropskem sodniškem zemljevidu ocenimo bolj zadržano, če ne že kar negativno. V več kot 1.330.000 odločitvah vseh 27 vrhovnih sodišč v EU so se ta na odločitve Vrhovnega sodišča sklicevala zgolj enkrat, pa še to precej postransko. Ocena predsednika Vrhovnega sodišča RS Florjančiča, da je slovensko sodstvo, ki ga vodi Vrhovno sodišče, »prepoznavno v okviru EU in širše«, žal ne zdrži resne empirične presoje. Vrhovno sodišče je v evropskem medsodniškem dialogu vendarle anonimen otok sredi Evrope, čeprav, če smo resnicoljubni, je takih osamljenih otokov precej, in vsi so slovenskemu otoku zelo podobni. Sodišča iz manjših in novejših držav članic, ki delujejo v širše nerazumljenih jezikih, pač ne morejo pričakovati, da bodo v Evropi prepoznavna, kaj šele spoštovana ali celo zgledna, le zato, ker so najvišja sodišča ene od držav članic. Za večjo mednarodno prepoznavnost, če je ta seveda sploh cilj, bi bilo treba storiti še mnogo, začenši z jezikovno-informativnimi spremembami, ki bi evropskim sodiščem omogočila, da bi odločitve Vrhovnega sodišča RS sploh razumela, in pa z argumentativno-diskurzivnimi spremembami, ki bi poskrbele, da odločitve Vrhovnega sodišča ne bodo več najkrajše med vsemi v EU, ampak da bodo poleg razumljivosti tudi prepričljive in kakovostno obrazložene.

Literatura

- Ackerman, B. (1997) 'The Rise of World Constitutionalism', *Virginia Law Review* 83(4), str. 771.
- Alter, K. J. (2000) 'The European Union's Legal System and Domestic Policy: Spillover or Backlash?', *International Organization* 54(3), str. 489.
- Andenas, M., in Fairgrieve, D. (2009) 'There is A World Elsewhere'—Lord Bingham and Comparative Law', v: Andenas, M., in Fairgrieve, D. (ur.) (2009) *Tom Bingham and the Transformation of the Law: A Liber Amicorum*. Oxford: Oxford University Press, str. 831–866.
- Andenas, M., in Fairgrieve, D. (2004) 'Introduction: Finding a Common Language for Open Legal Systems', v: Canivet, G., Andenas, M., in Fairgrieve, D. (ur.) (2004) *Comparative Law Before the Courts*. London: British Institute of International and Comparative Law, str. i–xxxv.
- Benvenuti, S. (2015) 'The European Judicial Training Network and Its Role in the Strategy for the Europeanization of National Judges Academic Articles', *International Journal for Court Administration* 7(1), str. 59–67.

- Bingham, Lord (1992) 'There is a World Elsewhere: The Changing Perspectives of English Law', *International & Comparative Law Quarterly* 41(3), str. 513–529.
- Bjorge, E. (2011) 'National Supreme Courts and the Development of ECHR Rights', *International Journal of Constitutional Law* 9(1), str. 5–31.
- Bobek, M. (2013) *Comparative Reasoning in European Supreme Courts*. Oxford: Oxford University Press.
- Claes, M., in de Visser, M. (2012) 'Are You Networked Yet? On Dialogues in European Judicial Networks', *Utrecht Law Review* 8(2), str. 100–114.
- Claes, M., de Visser, M., Popelier, P., in Van de Heyning, C. (ur.) (2012) *Constitutional Conversations in Europe: Actors, Topics and Procedures*, Cambridge: Intersentia.
- D'Andrea, S., Divissenko, N., Fanou, M., Krisztián, A., Kukavica, J., Potocka-Sionek, N., in Siems, M. (2021) 'Asymmetric Cross-Citations in Private Law: An Empirical Study of 28 Supreme Courts in the EU', *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 28(4), str. 498–534.
- De Witte, F., Krisztián, A., Kukavica, J., Potocka-Sionek, N., Siems, M., in Yiatrou, V. (v tisku) 'Decoding Judicial Cross-Citations: How Do European Judges Engage with Foreign Case Law?', *American Journal of Comparative Law*.
- Djeffal, C. (2016) 'Dynamic and Evolutive Interpretation of the ECHR by Domestic Courts?', v: Aust, H. P., in Nolte, G. (ur.) (2016) *The Interpretation of International Law by Domestic Courts: Uniformity, Diversity, Convergence*. Oxford: Oxford University Press, str. 175–197.
- Dzehtsiarou, K., Konstadinides, T., Lock, T., in O'Meara, N. (ur.) (2016) *Human Rights Law in Europe: The Influence, Overlaps and Contradictions of the EU and the ECHR*. London in New York: Routledge.
- Evropska komisija (2012) *Special Eurobarometer 386: Europeans and Their Languages*, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf> (dostop: 4. julij 2022), str. 21.
- Ferrari, G. F. (ur.) (2020) *Judicial Cosmopolitanism: The Use of Foreign Law in Contemporary Constitutional Systems*. Leiden in Boston: Brill/Nijhoff.
- Feteris, M. (2021) 'Roadmap on Comparative Law in the Case-Law and Practice of the Supreme Courts of the EU', *Utrecht Law Review* 17(1), str. 6–19.
- Flanagan, B., in Ahern, S. (2011) 'Judicial Decision-Making and Transnational Law: A Survey of Common Law Supreme Court Judges', *International & Comparative Law Quarterly* 60(1), str. 1–28.
- Føllesdal, A., Peters, B., in Ulfstein, G. (ur.) (2013) *Constituting Europe: The European Court of Human Rights in a National, European and Global Context*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Frank, D. J. (2006) 'Constitutional Interpretation Revisited: The Effects of a Delicate Supreme Court Balance on the Inclusion of Foreign Law in American Jurisprudence', *Iowa Law Review* 92(3), str. 1037–1072.
- Gelter, M., in Siems, M. (2014) 'Citations to Foreign Courts—Illegitimate and Superfluous, or Unavoidable? Evidence from Europe', *American Journal of Comparative Law* 62(1), str. 35–85.
- Gelter, M., in Siems, M. (2013) 'Language, Legal Origins, and Culture before the Courts: Cross-Citations between Supreme Courts in Europe', *Supreme Court Economic Review* 21, str. 215–270.
- Gelter, M., in Siems, M. (2012) 'Networks, Dialogue or One-Way Traffic: An Empirical Analysis of Cross-Citations between Ten of Europe's Highest Courts', *Utrecht Law Review* 8(2), str. 88–99.
- Glas, L. R., in Krommendijk, J. (2017) 'From Opinion 2/13 to Avotiņš: Recent Developments in the Relationship between the Luxembourg and Strasbourg Courts', *Human Rights Law Review* 17(3), str. 567–587.
- Glavina, M. (2020) 'To Refer or Not to Refer, That Is the (Preliminary) Question: Exploring Factors Which Influence the Participation of National Judges in the Preliminary Ruling Procedure', *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 16(1), str. 25–60.
- Glenn, H. P. (1986) 'Persuasive Authority', *McGill Law Journal* 32(2), str. 261–298.
- Gregorič, M. (2018) 'Primerjalnopravni argument v slovenski ustavnosodni presoji', *Pravnik* 73(3-4), str. 175–200.
- Groppi, T., in Ponthoreau, M.-C. (ur.) (2013) *The Use of Foreign Precedents by Constitutional Judges*. Oxford: Hart Publishing.
- Keller, H., in Stone Sweet, A. (2008) *A Europe of Rights: The Impact of the ECHR on National Legal Systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Krommendijk, J. (2020) 'It Takes Two to Tango: An Introduction', *European Papers – A Journal on Law and Integration* 5(2), str. 745–754.
- Kukavica, J. (2022) 'William Phelan, Great Judgments of the European Court of Justice: Rethinking the Landmark Decisions of the Foundational Period', *American Journal of Legal History* Advance Article.
- Larsen, J. L. (2004) 'Importing Constitutional Norms from a Wider Civilization: Lawrence and the Rehnquist Court's Use of Foreign and International Law in Domestic Constitutional Interpretation', *Ohio State Law Journal* 65(5), str. 1283–1328.
- Lasser, M. de S.-O. -l'É. (2009) *Judicial Deliberations: A Comparative Analysis of Transparency and Legitimacy*. Oxford: Oxford University Press.

- Lazega, E. (2012) 'Mapping Judicial Dialogue across National Borders: An Exploratory Network Study of Learning from Lobbying among European Intellectual Property Judges', *Utrecht Law Review* 8(2), str. 115–128.
- Legrand, P. (2006) 'Comparative Legal Studies and the Matter of Authenticity', *Journal of Comparative Law* 1(2), str. 365–460.
- Legrand, P. (1997) 'The Impossibility of Legal Transplants', *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 4(2), str. 111–124.
- Lester, A. (1988) 'The Overseas Trade in the American Bill of Rights', *Columbia Law Review* 88(3), str. 537–561.
- Mak, E. (2021) 'Travelling with Judges: Brief Reflections on the Roadmap on Comparative Law Developed by the Network of Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union', *Utrecht Law Review* 17(1), str. 1–5.
- Mak, E. (2013) *Judicial Decision-Making in a Globalised World: A Comparative Analysis of the Changing Practices of Western Highest Courts*. Oxford: Hart Publishing.
- Mak, E. (2012) 'Reference to Foreign Law in the Supreme Courts of Britain and the Netherlands: Explaining the Development of Judicial Practices', *Utrecht Law Review* 8(2), str. 20–34.
- Mak, E. (2011) 'Why Do Dutch and UK Judges Cite Foreign Law', *Cambridge Law Journal* 70(2), 420–450.
- Mance, L. J. (2001) 'Foreign and Comparative Law in the Courts', *Texas International Law Journal* 36(3), str. 415–426.
- Markovits, R. S. (2003) 'Learning from the Foreigners: A Response to Justice Scalia's and Professor Levinson's Professional Moral Parochialism', *Texas International Law Journal* 39(3), str. 367–380.
- Martinico, G. (2012) 'Is the European Convention Going to Be 'Supreme'? A Comparative-Constitutional Overview of ECHR and EU Law before National Courts', *European Journal of International Law* 23(2), str. 401–424.
- Muller, A., in Kjos, H. E. (ur.) (2018) *Judicial Dialogue and Human Rights*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ng, K. H., in Jacobson, B. (2017) 'How Global is the Common Law? A Comparative Study of Asian Common Law Systems Hong Kong, Malaysia, and Singapore', *Asian Journal of Comparative Law* 12(2), str. 209–232.
- Peristeridou, C. (2015) *The Principle of Legality in European Criminal Law*. Cambridge: Intersentia.
- Phelan, W. (2019) *Great Judgments of the European Court of Justice: Rethinking the Landmark Decisions of the Foundational Period*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Siems, M. (2022) 'A Network Analysis of Judicial Cross-Citations in Europe', *Law & Social Inquiry*, First View.
- Slaughter, A.-M. (2003) 'A Global Community of Courts', *Harvard International Law Journal* 44(1), str. 191–220.
- Slaughter, A.-M., Stone Sweet, A., in Weiler, J. H. H. (ur.) (1998) *The European Court and National Courts: Doctrine and Jurisprudence: Legal Change in its Social Context*. Oxford: Hart Publishing.
- Slaughter, A.-M. (1994) 'A Typology of Transjudicial Communication', *University of Richmond Law Review*, 29(1), str. 99–138.
- Tavčar, Z. (2022) 'Mag. Damijan Florjančič: Za ugled sodstva v javnosti ni zadolžena le sodna veja oblasti', *TFL Glasnik* 21/2022, <<https://www.tax-fin-lex.si/Dokument/Podrobnosti?rootEntityId=0ba4b237-b1a4-4568-a366-91417aded69c>> (dostop: 25. julij 2022).
- Ulfstein, G. (2016) 'The European Court of Human Rights and National Courts: A Constitutional Relationship?' v Mjöll Arnardóttir, O., in Buyse, A. (ur.) (2016) *Shifting Centres of Gravity in Human Rights Protection: Rethinking Relations between the ECHR, EU, and National Legal Orders*. London: Routledge, str. 46–58.
- Vrhovnosodišče Republike Slovenije (2021) *Sodnikov informator 3/2021*, [splet]. Dostopno na: <https://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=2021040909402230> (dostop: 22. julij 2022).
- Wald, P. M. (2003) 'The Use of International Law in the American Adjudicative Process', *Harvard Journal of Law & Public Policy* 27(2), str. 431–442.
- Watson, A. (1974) *Legal Transplants: An Approach to Comparative Law*. Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Wilkinson, J. H. I. (2003) 'The Use of International Law in Judicial Decisions', *Harvard Journal of Law & Public Policy* 27(2), str. 423–430.
- Zaring, D. (2006) 'The Use of Foreign Decisions by Federal Courts: An Empirical Analysis', *Journal of Empirical Legal Studies* 3(2), str. 297–332.

Aneks I: Seznam odločitev, v katerih se je Vrhovno sodišče RS sklicevalo na odločitve drugih vrhovnih sodišč držav članic EU v obdobju 2000–2018

Zaporedna št.	Opravična številka odločitve	Datum odločitve	Oddelek	Navajano sodišče
1	Sodba I Up 69/2001	7. marec 2002	Upravni	hrvaško
2	Sodba I Up 129/2001	6. junij 2002	Upravni	hrvaško
3	Sklep Cpg 4/2003	13. januar 2004	Gospodarski	hrvaško
4	Sodba II Ips 182/2003	11. marec 2004	Civilni	hrvaško
5	Sodba I Up 1331/2002	18. maj 2005	Upravni	avstrijsko
6	Sodba in sklep II Ips 466/2005	30. november 2006	Civilni	avstrijsko
7	Sklep III Ips 5/2006	3. april 2007	Gospodarski	nemško
8	Sklep II Ips 101/2005	20. september 2007	Civilni	avstrijsko
9	Sodba III Ips 142/2005	18. december 2007	Gospodarski	hrvaško
10	Sklep Cpg 2/2007	15. julij 2008	Gospodarski	italijansko
11	Sodba II Ips 142/2006	10. september 2008	Civilni	hrvaško
12	Sodba II Ips 772/2006	10. september 2008	Civilni	avstrijsko
13	Sodba II Ips 172/2006	2. oktober 2008	Civilni	hrvaško
14	Sodba II Ips 189/2006	2. oktober 2008	Civilni	hrvaško
15	Sodba II Ips 1018/2007	19. marec 2009	Civilni	nemško
16	Sklep II Ips 615/2007	7. maj 2009	Civilni	hrvaško
17	Sodba in sklep II Ips 578/2006	3. september 2009	Civilni	hrvaško
18	Sodba III Ips 245/2008	8. september 2009	Gospodarski	hrvaško
19	Sodba III Ips 125/2007	22. september 2009	Gospodarski	Združeno kraljestvo
20	Sklep II Ips 259/2007	14. januar 2010	Civilni	hrvaško
21	Sodba III Ips 34/2008	9. marec 2010	Gospodarski	hrvaško
22	Sodba III Ips 140/2007	2. april 2010	Gospodarski	hrvaško

JAKA KUKAVICA – OTOK SREDI EVROPE?
V PETOST VRHOVNEGA SODIŠČA RS V EVROPSKI MEDSODNIŠKI DIALOG

Zaporedna št.	Opravična številka odločitve	Datum odločitve	Oddelek	Navajano sodišče
23	Sklep II DoR 23/2010	9. junij 2010	Civilni	hrvaško
24	Sodba in sklep II Ips 178/2007	16. september 2010	Civilni	hrvaško
25	Sodba II Ips 217/2008	18. november 2010	Civilni	hrvaško
26	Sodba II Ips 991/2008	31. marec 2011	Civilni	hrvaško
27	Sodba II Ips 387/2010	5. maj 2011	Civilni	hrvaško
28	Sodba in sklep II Ips 298/2010	19. maj 2011	Civilni	hrvaško
29	Sklep Cp 8/2010	14. julij 2011	Civilni	hrvaško
30	Sodba III Ips 68/2010	11. oktober 2011	Gospodarski	nizozemsko
31	Sklep II Ips 876/2008	19. januar 2012	Civilni	hrvaško
32	Sodba II Ips 1176/2008	20. marec 2012	Civilni	hrvaško
33	Sklep II Ips 196/2011	5. april 2012	Civilni	hrvaško
34	Sodba II Ips 307/2011	5. april 2012	Civilni	italijansko
35	Sodba II Ips 679/2009	8. november 2012	Civilni	hrvaško
36	Sodba X Ips 78/2011	14. november 2012	Upravni	italijansko
37	Sodba II Ips 343/2011	15. november 2012	Civilni	italijansko
38	Sodba II Ips 79/2012	17. januar 2013	Civilni	italijansko
39	Sodba II Ips 174/2012	21. marec 2013	Civilni	avstrijsko
40	Sodba II Ips 49/2012	21. marec 2013	Civilni	italijansko
41	Sodba X Ips 242/2012	21. marec 2013	Upravni	hrvaško
42	Sodba G 24/2011	27. januar 2014	Gospodarski	nemško
43	Sklep II DoR 361/2013	20. februar 2014	Civilni	hrvaško
44	Sklep X Ips 92/2014	14. maj 2014	Upravni	hrvaško
45	Sodba II Ips 243/2012	11. december 2014	Civilni	hrvaško
46	Sodba II Ips 82/2014	5. februar 2015	Civilni	hrvaško
47	Sklep II Ips 160/2013	23. april 2015	Civilni	francosko
48	Sodba II Ips 248/2013	9. julij 2015	Civilni	italijansko

Zaporedna št.	Opravična številka odločitve	Datum odločitve	Oddelek	Navajano sodišče
49	Sodba II Ips 191/2015	24. september 2015	Civilni	hrvaško
50	Sodba III Ips 22/2015	28. oktober 2015	Gospodarski	nemško
51	Sklep Cp 10/2016	5. maj 2016	Civilni	hrvaško
52	Sodba II Ips 251/2014	5. maj 2016	Civilni	hrvaško
53	Sodba III Ips 134/2015	20. september 2016	Gospodarski	nemško
54	Sodba III Ips 50/2015	20. september 2016	Gospodarski	nemško
55	Sodba III Ips 51/2015	22. november 2016	Gospodarski	avstrijsko
56	Sklep Cpg 3/2017	26. oktober 2017	Gospodarski	italijansko
57	Sklep III Ips 45/2016	23. januar 2018	Gospodarski	nemško
58	Sklep II Ips 39/2016	19. marec 2018	Civilni	hrvaško
59	Sodba III Ips 4/2017	24. april 2018	Gospodarski	nemško
60	Sodba II Ips 236/2016	17. maj 2018	Civilni	avstrijsko
61	Sodba II Ips 131/2018	9. avgust 2018	Civilni	nemško
62	Sodba II Ips 108/2017	5. november 2018	Civilni	hrvaško
63	Sodba II Ips 129/2017	27. december 2018	Civilni	avstrijsko

Tabela 2: Seznam odločitev Vrhovnega sodišča RS, v katerih se je sklicevalo na odločitve drugih vrhovnih sodišč držav članic EU v obdobju 2000–2018.